BARKAMOL AVLODNI TARBIYALASHDA OILA, MAHALLA VA TA'LIM MUASSASALARI HAMKORLIGINING IJTIMOIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI

Ibraimov Xolboy Ibragimovich
pedagogika fanlari doktori,
O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi akademigi,
Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti direktori

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi globallashuv davrida barkamol avlodni tarbiyalashda oila, mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligining ijtimoiy-pedagogik ahamiyati hamda ustuvor vazifalari yoritilgan. Farzand tarbiyasiga kompleks yondashish, ota-onalarning ma'naviy va huquqiy savodxonligini oshirish hamda maktab va mahalla muhitining bolada vatanparvarlik, ijtimoiy mas'uliyat va ruhiy barqarorlikni shakllantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, yoshlar o'rtasida jinoyatchilik, yot g'oyalar va salbiy holatlarning oldini olishda ushbu uch taraflama tizimning o'zaro birdamligi va zamonaviy axborot xavflariga qarshi ma'naviy immunitetni rivojlantirish zarurligi asoslab berilgan. Maqolada hamkorlikni zamonaviy talablar asosida rivojlantirish bo'yicha amaliy xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: Oila, mahalla, maktab, tarbiya, barkamol avlod, ijtimoiy-pedagogik hamkorlik, ma'naviy immunitet, huquqiy tarbiya, axborot xavfsizligi, shaxs kamoloti.

Аннотация: В данной статье освещаются социально-педагогическое значение и приоритетные задачи сотрудничества семьи, махалли и образовательных учреждений в воспитании гармонично развитого поколения в современную эпоху глобализации. Проанализированы комплексный подход к воспитанию детей, повышение духовной и правовой грамотности родителей, а также роль школьной и махаллинской среды в формировании у ребенка патриотизма, социальной ответственности и психологической устойчивости. Также обоснована необходимость взаимной солидарности этой трехсторонней системы и развития духовного иммунитета против современных информационных угроз в предотвращении преступности, чуждых идей и негативных ситуаций среди молодежи. В статье представлены практические выводы по развитию сотрудничества на основе современных требований.

Ключевые слова: Семья, махалля, школа, воспитание, гармонично развитое поколение, социально-педагогическое сотрудничество, духовный иммунитет, правовое воспитание, информационная безопасность, личностное развитие.

Abstract: This article highlights the socio-pedagogical significance and priority tasks of cooperation between the family, mahalla, and educational institutions in raising a harmoniously developed generation in today's era of globalization. A comprehensive approach to child-rearing, increasing the spiritual and legal literacy of parents, and the role of the school and neighborhood environment in fostering patriotism, social responsibility, and mental stability in a child are analyzed. It also substantiates the need for mutual solidarity of this tripartite system and the development of moral immunity against modern information threats in preventing crime, alien ideas and negative situations among young people. The article provides practical conclusions on developing cooperation based on modern requirements.

Keywords: Family, mahalla, school, upbringing, harmoniously developed generation, socio-pedagogical cooperation, moral immunity, legal education, information security, personal development.

Mamlakatimizda shiddat bilan tobora globallashib borayotgan bugungi davr barkamol avlodni tarbiyalashda oila, mahalla va ta'lim muassasalariga bir necha talab va vazifalarni yuklaydi. Oila, mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligini takomillashtirishda eng avvalo shaxs manfaatlari ustuvorligi, uning huquqlarini himoya qilish masalalardan biri hisoblanadi. Shu bois ta'lim muassasalari, mahalla faollari, oilalar mamlakatda yoshlarning har jihatdan yetuk inson bo'lib yetishishlari uchun bevosita va bilvosita mas'uldirlar.

Bugungi kunda yosh avlodni ma'naviy, axloqiy, intellektual va jismoniy jihatdan barkamol qilib tarbiyalash jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy axborot makonida turli g'oyaviy tahdidlar, ijtimoiy muammolar va madaniy ta'sirlar ortib borayotgan bir paytda bola tarbiyasiga kompleks yondashuv talab etilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, mahalla-oila-maktab hamkorligi farzand tarbiyasini samarali tashkil etishda muhim ijtimoiy-pedagogik tizim sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu uch institutning uyg'un faoliyati bola shaxsining to'laqonli rivojlanishini ta'minlaydi.

Farzand, avvalo, oila bag'rida unib-o'sadi, shaxs sifatida shakllanadi. Bola oilada jismonan, fikran va axloqan tarbiyalanishi, sog'lom fikr va yaxshi axloq bilan tarbiyalangan bo'lishi lozim. Oiladagi ta'lim-tarbiya, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar keyinchalik jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarda, mahallada, oliy va o'rta ta'lim muassasalarida shaklla-

nadi.

Tarbiya oiladan boshlanar ekan, bolalarga beriladigan dastlabki ma’naviy-axloqiy va huquqiy tushuncha, tasavvur va malakalar ota-onaning savodxonligi darajasiga bog‘liq deb hisoblaymiz. Ayniqsa, bolalar ongiga ma’naviyat, mafkura, axloq, tibbiy madaniyat, burch, huquq tushunchalarini singdirish ota-onadan ma’lum bilim va ko‘nikmani talab etadi. Bunda oilaning vazifalari sog‘lom muhitni yaratish, huquqiy tarbiyani yaxshilash, farzandlarga chuqur dunyoviy bilim asoslarini berish, ularning ma’rifatli va ma’naviyatli kishilar bo‘lib yetishishlarini ta’minlash, bozor munosabatlariga mos bo‘lgan kasb-hunar o‘rgatish, ongiga iqtisodiy tushunchalarni singdirishdan iboratdir.

Oilada sog‘lom muhitni yaratish, huquqiy tarbiyani yaxshilash, farzandlarga chuqur bilim asoslarini o‘rgatish, ularning ma’rifatli va ma’naviyatli kishilar bo‘lib yetishishlarini ta’minlash, kasb-hunar egallab, jamiyatga nafi tegadigan inson bo‘lishida maktab va ota-onalar hamkorligining o‘rni beqiyosdir.

Maktab farzandning bilim olishi, ijtimoiylashuvi va ma’naviy kamoloti uchun asosiy muhit hisoblanadi. Ta’lim muassasasida o‘quvchi nafaqat fanlarni o‘zlashtiradi, balki jamoada ishlash, intizomga rioya qilish, mas’uliyatni his etish, qonun-qoidalarga amal qilish kabi muhim hayotiy ko‘nikmalarni ham egallaydi. O‘qituvchining pedagogik mahorati, shaxsiy namunasi va o‘quvchilarga bo‘lgan munosabati bola tarbiyasida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Maktabda tashkil etiladigan ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, tarbiyaviy soatlar va ijtimoiy loyihalar o‘quvchilarda vatanparvarlik, faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi.

Oila farzand tarbiyasining birinchi va eng muhim maktabidir. Bolaning shaxsiy xususiyatlari, dunyoqarashi, xulq-atvori va qadriyatlarga munosabati, avvalo, oila muhitida shakllanadi. Ota-onaning farzandga nisbatan mehri, e’tibori, mas’uliyatli munosabati uning kelgusi hayot yo‘lini belgilab beradi. Oilada sog‘lom psixologik muhit mavjud bo‘lsa, bola o‘zini ishonchli his qiladi, mustaqil fikrlashga o‘rganadi va jamiyatda faol ishtirok etadigan shaxs bo‘lib kamol topadi. Shuningdek, ota-onaning shaxsiy namunasi bola uchun eng kuchli tarbiyaviy vosita hisoblanadi.

Mahalla esa farzand tarbiyasida jamoatchilik muhitini yaratuvchi muhim institut hisoblanadi. U yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlash, ma’naviy muhitni mustahkamlash va salbiy holatlarning oldini olishda katta rol o‘ynaydi. Mahalla faollari, nuroniylar va jamoatchilik vakillari bolalarga hayotiy tajribasi, axloqiy qarashlari bilan namuna bo‘ladilar.

Mahallada o‘tkaziladigan ma’rifiy suhbatlar, madaniy tadbirlar va sport musobaqalari bolalarning ijtimoiy faolligini oshiradi va ularda ja-

moaga mansublik tuyg‘usini shakllantiradi.

Biroq, oila, mahalla va ta’lim muassasalarida yoshlar tarbiyasi, chekka hududlar va mahallalarda uyushmagan yoshlar bilan maqsadli g‘oyaviy-tarbiyaviy ishlarning yuzaki tarzda olib borilayotgani, jinoyatchilik, diniy ekstremizm va terroristik harakatlarga adashib qo‘shilib qolish, milliy qadriyatlarga e’tiborsizlik, erta turmush qurish, oilaviy ajralishlar kabi salbiy holatlarning oldini olishga qaratilgan targ‘ibot ishlarining aksariyat hollarda kutilgan natijani bermayotgani bu masalalarga jiddiy e’tiborni talab etmoqda.

Mahalla, oila va maktab o‘rtasidagi hamkorlik farzand tarbiyasiga kompleks ta’sir ko‘rsatadi. Oilada berilgan axloqiy asoslar maktabda mustahkamlanadi, mahallada esa amaliyotda namoyon bo‘ladi. Bu jarayon bolada halollik, hurmat, mas’uliyat, mehnatsevarlik va insof kabi fazilatlarni barqaror shakllantirishga xizmat qiladi. Agar ushbu uch muhit o‘rtasida o‘zaro kelishuv va birdamlik mavjud bo‘lsa, bola turli salbiy ta’sirlarga qarshi ma’naviy immunitetga ega bo‘ladi.

Mazkur hamkorlik bolaning psixologik barqarorligiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ota-ona, o‘qituvchi va mahalla faollarining qo‘llab-quvvatlashi bolada o‘z-o‘ziga ishonchni oshiradi, uning ichki qo‘rquv va xavotirlarini kamaytiradi. Bunday bolalar stresslarga chidamli, ijtimoiy faol va mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxslar bo‘lib voyaga yetadi.

Intellektual rivojlanishda ham mahalla-oila-maktab hamkorligining o‘rni beqiyosdir. Oilada o‘qish uchun qulay shart-sharoit yaratilishi, maktabda sifatli ta’lim berilishi va mahallada turli to‘garaklar hamda ma’rifiy tadbirlar tashkil etilishi bolaning bilimga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi. Natijada o‘quvchi o‘z qobiliyatini to‘la namoyon etish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Shuningdek, qo‘shma tadbirlar, xayriya aksiyalari, jamoat ishlarida ishtirok etish orqali bolada ijtimoiy mas’uliyat va jamiyat oldidagi burch hissi shakllanadi. Bu esa uning kelajakda faol fuqaro, tashabbuskor va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shuvchi shaxs bo‘lib yetishishiga zamin yaratadi.

Bugungi kunda internet tarmoqlari, ijtimoiy tarmoqlar va axborot oqimlari bola ongiga kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu sababli, ota-ona farzandning axborot iste’molini nazorat qilishi, maktab media savodxonlikni rivojlantirishi, mahalla esa profilaktik ishlarni kuchaytirishi zarur. Faqat birgalikdagi harakat orqali yoshlarni salbiy ta’sirlardan himoya qilish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, mahalla-oila-maktab hamkorligi farzand tarbiyasining mustahkam poydevoridir. Ushbu tizim orqali ma’naviy

barkamol, bilimli, ijtimoiy faol, mas’uliyatli va vatanparvar avlodni tarbiyalash mumkin. Shuning uchun mazkur hamkorlikni yanada rivojlantirish, uni zamonaviy talablar asosida tashkil etish har bir jamiyat a’zosining muhim vazifasi hisoblanadi.